

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

“Rindin Dini” Rint-Zahit Çatışmasının Dinî Yönü¹

“Religion of Rind” The Religious Aspect of the Rint-Zahit Conflict

Mustafa Yunus GÜMÜŞ^{a*}

^a Dr., Malatya / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-2432-2955

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 19 Aralık 2021

Kabul tarihi: 11 Kasım 2022

Anahtar Kelimeler:

Rint,
Zahit,
Din,
Dünya,
Ahiret

ARTICLE INFO

Article History:

Received: December 19, 2021

Accepted: November 11, 2022

Keywords:

Rint,
Ascetic,
Religion,
World,
Hereafter

ÖZ

Dinî kurallar, toplumun sosyokültürel unsurlarıyla sentez oluşturarak bireylerin hayatlarını kontrol eder ve en az sosyal normlar kadar etkili olup yaptırım gücüne sahiptir. Bu normları sosyal normlardan ayıran önemli unsur, dinî normların kaynağının ilahi olması ve yerine getirmeyenlerin suç işlemekle birlikte ilahi emirlere aykırı davrandığı için günahkâr olarak değerlendirilmesidir. Divan şairleri tarafından idealize edilmiş rint ile şairlerin sevmediği, aşağıladığı zahit tipi arasında büyük bir mücadele vardır. Onlar arasındaki çatışmanın birçok yönü bulunmakla birlikte dine bakışlarındaki farklılık, aralarındaki çatışmanın önemli nedenlerindedir. Bir yanda kurallara mesafeli duran rint, diğer yanda emir ve yasaklara körü körüne bağlı olan zahit bulunmaktadır. Divan şiirinin birbirinden ayrılmaz iki tipi arasındaki bu kargaşa, birçok divan şairinin şiirlerinde yerini almıştır. Çalışmamızda rint ve zahit arasındaki çatışmanın dinî nedenleri örnek beyitler ile açıklanacaktır.

ABSTRACT

Religious rules, by synthesizing the socio-cultural elements of the society, control the lives of individuals and are at least as effective as social norms and have the power of sanction. The most important element that distinguishes these norms from social norms is that the source of religious norms is divine, and those who do not fulfill them are considered sinful because they commit crimes, but act contrary to divine orders. There is a great struggle between the idealized rint by the Divan poets and the type of ascetic that the poets dislike and humiliate. Although there are many aspects of the conflict between them, the difference in their view of religion is one of the important reasons for the conflict between them. On the one hand, there is the rint, who keeps a distance from the rules, and on the other hand, there is the ascetic who blindly adheres to the orders and prohibitions. This confusion between two inseparable types of Divan poetry has taken its place in the poems of many Divan poets. In our study, the religious reasons for the conflict between rint and ascetic will be explained with sample couplets.

¹ Bu makale Doç. Dr. Cafer Mum danışmanlığında hazırlanan “Klasik Türk Şiirinde Rintlik” adlı doktora tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

In the dictionary, “To be intelligent, fearless and cunning; indifference, denial and laxity; The rind, which is defined together with both positive and negative features such as “indulgence in fun, vagrancy and drunkenness”, is a positive type adopted and owned by the divan poet. The feature that makes him so important in Divan poetry is his relentless struggle against the ascetics who stand out with their bigotry. Although the ascetic is the perpetrator of the word asceticism, which means “not valuing the world, not favoring material, being contented, avoiding sin for the fear of Allah and giving oneself to worship”, after entering the field of literature, he was exposed to negative criticisms of poets and was defined as a negative type in poetry. has taken its place. In Divan poetry, the ascetic is a type whose characteristics are determined by the poets and who represent everyone who has these characteristics. Ascetic in poems; He is in the foreground with his extremely pious, vulgar, bigoted, angry and aggressive aspects.

There are social, cultural and economic reasons behind the conflict between the idealized rind by the poets and the ascetic whose negative aspect is constantly emphasized. However, their view of religion and their way of perceiving religion has been one of the most important reasons for this conflict. In particular, the desire of rindin to live without caring about the world and the hereafter has revealed his indifferent side to social and religious norms. In fact, in the dilemma of the world and the hereafter, rind, who prefers the world, has not made any concessions from his own properties for anything belonging to this world.

The rints, who became free by moving away from all the norms that limit them, ignored the warnings of the ascetics towards them. Because they live a life away from the concern of this world and the hereafter, they did not pursue any benefits of this world and the hereafter, and they did not bow to anyone. This attitude of theirs caused them to react and take a critical attitude towards hypocritical people who care about appearances. Since the poets saw sin as their destiny, they considered this adjective, which was despised and humiliated by the society, as a means of praise. Opposing all the customs and traditions that force people to behave hypocritically, the rites took their stand for love and drunkenness and continued to walk on their own path without giving up the happiness of living in the moment. Having a negative attitude towards the rules and practices of sharia, rints saw sin as the only way to both freedom and salvation as well as a carefree and sorrowless life.

The rind, which takes place in the active part of life and does not accept stagnation; They objected to being stuck in stereotypes, being left in the grip of narrow thoughts, being restricted in their behavior, being forced to look at the whole world through tiny windows. There is no place for oppression, coercion or restriction in his philosophy of life. However, the ascetic, who is in opposition to the rind’s view of the world and the hereafter, preferred to stay away from the blessings of this world and to obtain them in the hereafter by rejecting many beauties with the back of his hand. In fact, these behaviors of both rindin and ascetic are due to their dispositions and they have chosen it of their own free will. The most important reason for this difference of opinion between them is that rind considers the ascetic to be insincere. In any case, the expressions to be used to describe rind should be: love, wine, lack of expectation and sincerity.

Rints want to meet the beauties that ascetics dream of meeting in heaven after death, while there is an opportunity in the world. According to them, nothing is guaranteed for a person, even if he has faith. For this reason, they preferred the beloved and wine to the houri and kevser water in heaven. Ascetics, on the other hand, aim to gain power by scaring people with hellfire. The only power in his hand; fear, anger, threat and blackmail. However, rints are not afraid of the fire of hell, as they believe that they will easily pass through the Sirat Bridge. They displayed a strong opposition to the bigotry and hypocrisy of the ascetics, who could not give up on the world even though they cared about the Hereafter.

In our study, the poems of Ahmed Paşa, Necâtî, Fuzûlî, Bâkî, Şeyh Galîp, Fehîm and Nedîm, who are important names of divan poetry, were used. Here, we have seen that poets have had the opportunity to make their “social criticism” especially through the conflict of rind-ascetic, thanks to rind, which is the name of a philosophy of life and a stance.

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca dinî inançlardan yoksun bir toplumun varlığına rastlanmamıştır. Tarih öncesi olarak kabul edilen dönemde bile insanların bazı inançlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Toplumun temel esaslarından biri olan din, geçmişten günümüze etkisini kaybetmemiş; felsefe, hukuk, ahlak gibi beşerî bilimlere de kaynaklık etmiştir (Tümer ve Küçük, 1993:1). Bergson “Bilimi, sanatı, felsefesi olmayan insan toplumları geçmişte vardı ve bugün de vardır. Ama hiçbir zaman dinsiz bir toplum olmamıştır” (Bergson, 2013:91) diyerek insan için dinin ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu ifade etmiştir. İnsan için bu kadar önemi olan “din” kavramını daha iyi anlamamız ve yorumlayabilmemiz için kaynaklarda geçen “din” kavramının tanımlarına bakmak yerinde olacaktır.

Din nedir?

Türkçe sözlükte “Tanrı’ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet; bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen; inanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ölkü, kült.” (Akalin, 2011:668) şeklinde tanımlanan din, insanları derinden etkileyen bir sistemler bütünüdür.

Dilbilimciler “din” kelimesinin “belirli bir zamanda ödenmesi gereken borç” anlamına gelen Arapça “deyn” kökünden mastar veya isim olduğunu kabul ederler. Ayrıca “deyn” kelimesinin anlam değişmesine uğrayarak örf, adet karşılığında “din” şekline dönüştüğünü ifade etmişlerdir (Tümer ve Küçük, 1993:2; Macdonald, 1988:590). İslam literatüründe ise din kavramı adet, durum; ceza, mükâfat; itaat, yol, kanun, şeriat, millet, mezhep anlamlarına gelir. (Tümer, 1994:312; Tümer ve Küçük, 1993:3).

Dinî normlar ve İnsan

İnsan, sosyal bir varlık olup her zaman bir topluma ait olarak yaşamıştır. Cemiyet dışında bireyin yaşaması neredeyse mümkün görülmemektedir. Bu birlikte yaşama durumunda bireyler, birlikte yaşamının sonucu olarak bir nizam içinde yaşamayı kabul etmişlerdir. Aslında bu kabulleniş toplumu bir arada tutacak normları da kabullenmek anlamına gelmektedir. Toplumsal normlar insanları kontrol etmek, yaşamlarını kolaylaştırmak ve daha güzel kılmak için belirlenmiş kurallardan oluşmaktadır. Sosyal rolleri belirlenmiş bir toplumda bu normları uygulayan kişiler, toplumun selameti için diğer bireylerin yapmaları ve yapmamaları gereken davranışları belirlerler. Hem yazılı hem sözlü olan bu kurallar sayesinde insanlar daha uyumlu, sağlıklı ve güvenli bir ortamda yaşarlar. İşte din, günah-sevap adı verilen iyi ve kötü davranışları belirlemiş ve ilahi dayanağı olduğu için bireylerin kontrolünü daha bağlayıcı şekilde sağlamıştır. Geleneksel olarak yanlış görülen bir davranış toplum tarafından ayıplanırken dinî normlara göre günah görüldüğü için ayrı bir suçluluk duygusu ortaya çıkarır. Kimi insanlar bu normlara karşı sıkı sıkıya bağlıyken kimi is bu kurallara karşı durma yolunu tercih etmiştir. Onların bu tercihi kuralları kabullenen insanların samimiyetsizliği etkili olmuştur. Özellikle Müslümanların yaşadığı bir toplumda dinî emir ve yasakları insanlara zorla yaptırmaya çalışan kişilerin birçoğu, bu yaptıkları karşılığında maddi kazanç elde etmeyi amaçlamışlardır. Sosyal ve dinî normlara uyan bu kişilerin, diğer insanları bu kurallara uyma konusunda gösterdikleri samimiyetsiz ve bağınaz tutum, toplum içinde bir grubun ciddi tepkisiyle karşılaşmıştır.

Rint ve Zahit

Rintlik, divan şiirinin en önemli konularından biri olup divan şairleri, şiirlerinde rindin özelliklerini ve yaşam tarzını ortaya koymuşlar ve kendilerinin neden rindane bir bakış açısına sahip olduklarını bir bakıma ifade etmişlerdir. Burhân-ı Kâtı sözlüğünde rint ve rintlik ile ilgili

şu bilgiler verilmektedir: “*Hind vezninde. Bî-kayd, lâubâli, muhil, zirek ve münkir manasınadır. Türkîde yosma derler. Zahiri melâm ve batını selim kimseye de ıtlak olunur ki Melâmiye taifesidir*” (Âsım, 2009:630). Kâmûs-ı Türkî’de rint sözcüğü şöyle tanımlanmıştır: “1: İşret ve sâir şeylerden ihtirâz etmez lâubâlî adam, harâbâtî. 2. Zâhiren lâubâlî ve gayr-i muhteriz görünen ve ehl-i dil adam” (Sami, 1317:671). TDK tarafından yayınlanmış olan *Türkçe Sözlük*’te rint kelimesinin tanımı daha anlaşılır bir dille verilmiştir: “1. Hoşgörüsü geniş, açık yürekli, güvenilir kimse, gönül eri, kalender. 2. Dünya işlerini hoş gören, aldırışsız, kalender kimse” (TDK, 1988:1226). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*’nde rint için özetle şunlar söylenir: “Halkın hakkındaki söylediklerine aldırmadan gönlünce hareket eden, keyfince davranan, içi irfanla süslü, ilimle dolu olduğu hâlde halktan biri gibi sade yaşayan hakîm, bilge kişi. Rintler daha çok Melamîler ve kalenderler gibi gelenek ve göreneklere aldırmadan geniş bir hürriyet ve gönül rahatlığı içinde yaşar” (Uludağ, 1991:437).

İsmail Habib Sevük ise rintlik ile ilgili şunları söyler:

“O birçok kıymetleri bir araya toplayan bir mahiyet taşır; onda tasavvuf, aşk, içki, gönül adamlılığı, iç doluluğu ile dışa ehemmiyet vermemek; hayata ve hadiselerle yukarıdan bakmak, güzelliklerden anlayış, paraya kıymet vermeyiş; duygulu ruh hepsi var. Fakat rind diyince göz önüne en ziyade şiirde zühd ü takvanın dışına çıkıp, şarabı ve aşkı terennüm ederek, ideoloji itibarı ile de her şeyi fani gördüğü için sadece güzelliklerden kâm almayı akıl kârı bilen, kıyafet itibarı ile de dış gösterişe lâkayd bir sima göz önüne gelir” (Sevük, 1942:163).

Can Esintisi adlı eserinde rint kelimesinin çok eskiden beri kullanıldığını söyleyen Pürcevadi; zeki ve kurnaz, kayıtsız ve laubali bir kimse ya da genel ve toplumsal kurallara uymayan kimse olarak tanımlanan rindin sadece kayıtsız ve laubali bir kişi olmadığını aynı zamanda inkârcı bir kişiliğe sahip olduğunu vurgular. Ona göre rindin kayıtsız ve laubali olan yönü, görünen davranışlarını gösterir. Fakat inkârcı yönü rindin davranışlarıyla birlikte psikolojik ve zihinsel yönünü de göstermesi açısından önemlidir. Bununla birlikte Pürcevadi, insanın inkârcılık yönünün davranış olarak ortaya çıkmasının yine insanın kendi iç âleminin kontrolü ile gerçekleştiğini söyler ve bundan dolayı rindin kayıtsız ve laubali olmasını, yanlış gelenek ve eğitimin bir sonucu olmadığını düşünür (Pürcevâdî, 1998:227).

Genel itibarıyla rintlik, toplumun belli bir kesiminin koymuş olduğu kurallar karşısında farklı bir tutum sergileyen, kuralları hiçe sayan bir bakış açısıyla farklılığını ortaya koyan bir anlayışın adıdır. Divan şiirinde olumlu bir tip olarak yansıtılan rindi, divan şairleri öyle içselleştirmişlerdir ki kendilerini bir rint olarak addederler. Onlara göre rintliğin özelliklerini üzerinde taşıyan insan, kendisini kısıtlayan her şeyin karşısında yer alır. Rintler; hayattan zevk almayı, doğuştan getirilmiş ve değiştirilemez bir özellik olarak görürler ve yaşamları boyunca bu farkındalığı ortaya koymayı düstur edinmişlerdir (Gümüş, 2018:49)

Arapça bir kelime olan zahit, dünyaya değer vermeme, maddeye rağbet etmeme, kanaatkâr olma, Allah korkusuyla günahattan kaçınıp kendini ibadete verme anlamına gelen zühd kelimesinin ism-i fâilidir (Âsım, 2009:1156; Ceyhan, 2013:530; Öztürk, 1993:638; Doğan, 1996:1168). Zahit kavramı Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü’nde şu şekilde geçmektedir: “(Zâhid) Kâmûs’da ‘Zühd lâfzından ism-i fâildir ki perhizkâr demektir.’ sûretinde tarif edildiği gibi, zühd de ‘bir nesneye rağbetsiz olmak mânâsınadır ve zühd emr-i dinde perhize mahsusdur’ diye izâh olunmuştur” (Pakalın, 1993:646).

Mehmet Demirci *Zahidlik Nedir?* adlı çalışmasında zahitliğin temel özelliğinin her ne şekilde olursa olsun “terk” olduğunu söyler ve şu şekilde devam eder: “O bakımdan yoksul bir kimseye zahit denmez. Çünkü elde bulunmayan şeyin terk edilmesi söz konusu değildir. Ancak bir maddî varlığa sahip olunup da o varlık terk edilirse zahit olunabilir. İnsan maddi varlık ve zenginlikle imtihan edilmeden, ona bel bağlayıp bağlamayacağı bilinemez. O hâlde, elde

bulunmayan bir şey için; zühtten bahsedilemez. Elde bulunduğu takdirde, belki de kalp ona yönelecektir” (Demirci, 1987:121).

Tasavvufi bir terim olan zahit kelimesi, edebiyat literatürüne girdikten sonra şairlerin olumsuz eleştirilerine maruz kalan bir tipe dönüşmüştür. Divan şiirinde zahit, özelliklerini şairlerin belirlediği ve bu özellikleri üzerinde barındıran herkesi temsil eden bir tiptir. Şiirlerde ortaya konan yönü itibariyle zahit, sözlüklerde şu özellikleri ile geçer: çok aşırı sofu, kaba sofu; züht ve takva ile meşgul, âbid, perhizkâr, müttakî (Devellioğlu, 1997:1164; Sâmî, 1989:840; Nâci, 1987:516). Şentürk; zahitle ilgili görüşlerini yazdığı çalışmasında onların, dünya menfaatlerini elde etmek için dindar geçindiğini ve ellerine fırsat geçtiğinde dinin yasakladığı fiilleri insanlardan gizli şekilde yapmaktan kaçınmayacaklarını söyler. Ona göre bu hâlleriyile zahitler dindar görünömlü münafıklardır (Şentürk, 1996:29).

Zâhid bir babanın Rind oğlu arasındaki karşılıklı konuşmaların yer aldığı Rind ü Zâhid adlı eserde de rint ve zahit arasındaki akıl-gönöl, medrese-tekke ve tasavvuf-kelam eksenli çatışma yansıtılmıştır (Yıldız, 2022). Zâhid’in dünyaya bakışını doğru bulmayıp eleştiren Rint, dünya nimetlerinden yüz çevirmez. Dünya ile meşgul olanların uykuda olduğunu düşünen Zâhid’in aksine Rind, içinde bulunduğumuz dünyadaki güzelliklerin farkına varmanın hakiki sevgiliye ulaşmaya vesile olacağına inanır. Ona göre dünya Zâhid’in dediği gibi bir sıkıntı yurdu değil, mutluluk ve huzur diyarıdır (İçli, 2013:30).

Tanımlara ve açıklamalara baktığımızda zahit/sufi kelimesi ile ilgili birbirinden tamamen farklı iki anlayış ve yorum bulunmaktadır. Bunlardan biri Allah’a yakınlaşmak için tasavvuf yolunda kalbini saflaştıran bir şahsiyet iken diğeri anlayışsız, riyakâr, kaba ve ham sofuluğu temsil eden olumsuz bir tiptir. Divan şairi; kaba, anlayışsız, hiçbir konuda derinliği olmayan, sığ sufiyi eleştirmektedir. Bu çatışmanın temelinde rint ve zahidin hayata bakışlarındaki bu anlayış farkı yatar. Rint ne kadar samimi ve özgürlükten yana ise zahit de en az o kadar bu kavramlardan uzaktır (Sucu, 2007:26).

Rint ve zahit tipleri birçok yönden birbirlerine muhaliftir. Özellikle rindin dine bakışı ve dinî kurallara karşı duyarsız kalması zahitler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Rindin bir yaşam biçim olarak kabul ettiği dine bakışı ve bunun neticesinde yaşanan tartışmalar, çatışmalar şu şekildedir:

Rindin Dini

Her toplumun kendine özgü kabulleri, sosyal ve kültürel özellikleri mevcuttur. Toplumun üyesi olan her bir birey davranışlarını buna göre şekillendirir. Bundan dolayı dinî kuralların uygulanması da o dini benimseyen insanların sosyokültürel özelliklerine göre şekillenir ve böylece o toplumun bir değeri olur.

Toplumların dünyaya ait olma ve bağlılık düşüncesi, dinlerin de özellikleri arasındadır. Zaten dünyada var olmayı amaçlamayan dinlerin, insanlar üzerinde herhangi bir etkisi ve etkinliği yoktur. Bir dinin dünyaya ait olma olgusu; yenilenmekten ve değişimden uzak bir anlayışla değil, kendini sınırlamayan çizgisel bir zaman anlayışını ve her devrin kendine has özellikleri ve kuralları olacağını kabullenmeyle açıklanabilir (Çoştı, 2015:659). Sürekli değişime ve gelişime açık olan kültürel gelenekler, bireylere serbest hareket etme alanı oluşturur. Bu serbestliğin karşısında durup kendilerini bu dünyaya ait görmeyen ve alıştırıramayan insanlar, samimi ve pozitif özelliklerini kaybederler. Bunun neticesinde dar bakışlı, tahammülsüz, öfkeli ve saldırgan bir kişiliğe dönüşürler.

Dini algılama konusunda insanlar büyük bir ayrılık içindedir. Bir yanda dinî değerleri, dünyanın vazgeçilmez bir ögesi olarak tanımlayan düşünceye sahip insanlar; diğeri yanda bu düşüncenin karşısında dünyayı metafizik saplantıları içinde daraltan anlayışa sahip insanlar.

Birbiriyle sürekli mücadele hâlinde olan bu iki düşünce taraftarları, kendi hayat felsefelerinin doğruluğuna sahip çıkmak adına ellerinden gelen gayreti göstermekten kaçınmamıştır. Dünyada mutlu olmayı gaye edinen bir topluluk ile asıl mutluluğu ölümden sonraki hayatta bekleyen insanların mücadelesi; aslında samimiyet-samimiyetsizlik, anlayış-anlayızsızlık, mutluluk-mutsuzluk, huzur-huzursuzluk, zevk-zevksizlik, hoşgörü-hoşgörüsüzlük ve iktidar kavgasıdır.

Dünya ve Ahiret Algısı

İslam dini, insanoğlunun dünyadan nasiplenmesini isterken ondan dünyayı ahirete tercih etmemelerini bekler. Ancak çalışmamızda karşıtlıklarını ortaya koyduğumuz tiplerden rint, “an”ı yaşayan bir karaktere sahiptir. Hayatın hareketli kısmında yer alıp durağanlığı kabul etmeyen rint; kalıpların içinde sıkışıp kalmaya, dar düşüncelerin kısılcığında bırakılıp davranışlarının kısıtlanmasına, koskoca dünyaya küçük pencerelerden bakmaya zorlanmalarına karşı çıkmıştır. Onun hayat felsefesinde baskının, zorlamanın, kısıtlamanın yeri yoktur. Bununla birlikte rindin dünya ve ahirete bakışına muhalif konumda bulunan zahit, dünya nimetlerine uzak durmayı ve birçok güzelliği elinin tersiyle iterek bunları ahirette elde etmeyi tercih etmiştir. Aslında hem rindin hem de zahidin bu davranışları onların meşrepleri gereğidir ve bu bakış açısını kendi özgür iradeleriyle tercih etmişlerdir.

a. Âşık Rint ile Zahidin Dünyaya Bakışı

Divan şiirinde âşığın misyonu sevgilinin her türlü merhametsizliğine rağmen mücadele etmektir. Âşık, genel olarak sevgilinin otoritesi karşısında değersiz olsa da cesareti ve kararlılığı ile kendini diğer insanlardan daha farklı ve değerli kılar. Âşığın ulaşmak istediği ve hayatının amacı hâline getirdiği tek varlık, sevgilidir. Bundan dolayı davranışının ve duruşunun arka planında sevgiliye kavuşma/görme/dokunma/birlikte olma arzusu vardır. İster hakiki ister beşeri aşk olsun âşık için aşktan ve sevgiliden daha kıymetli hiçbir nesne/varlık yoktur. Rintlerin hayatında da aşk önemli bir yer tutar. Aşktan beklentileri farklı olsa da rintler de aşk adamıdır, aşkları konusunda ısrarlı ve kararlıdır.

Arzu ve beklentileri birbirlerinden farklı olduğu için âşıklar ve zahitlerin hayata aynı pencereden bakmaları mümkün değildir. Bir yanda âşık, sevgilisinin dudaklarına kavuşmayı arzularken; diğer yanda zahit, Kevser suyunun talibi olmuştur. Sarhoş şaraptan, ayık olanlar da su içmekten hoşlanır. Âşık ve zahit arasındaki bu çizgi, keskin ve aşılması zor bir çizgidir. Aşağıda verdiğimiz beyitte Bâkî cennetteki nimetleri güzelleştiren şeyin, muhabbet kadehinin tortularının cennet bahçelerine saçılması olarak görür. Bu verilere göre zahitlerin aşk sarhoşlarına olan muhalefeti anlaşılabilir bir durumdur:

Ben lebün müştâkıyam zühhâd Kevser tâlibi
Nitekim meste mey içmek hoş gelür hüşyâre su (Fuzûlî, K. 4/10)

Saçıldı cür'a-i câm-ı mahabbet bâğ-ı Rıdvâna
Suyın Kevser nebâtın ney-şeker hâkin 'abîr itdi (Bâkî, G. 523/2)

b. Rindin Dünya-Ahiret Tercih

Divan şiirinde rint tanımlanırken rindin gününü gün etmek için yaşadığı, dünya zevklerinden faydalanmayı düstur edindiği ifadeleri kullanılır. Gerçek mutluluğu dünyada yaşama arzusunda olan rint, aynı zamanda ruh olgunluğuna da kavuşmak ister. Bunun için maddeye değer vermeme, hayatın zorluklarına sabretme, doğruluk, samimiyet, tevekkül, kanaat, şükür, kimseye minnet etmeme gibi zahitlerin de sahip olduğu özellikleri üzerinde barındırır. Fakat o, bu özellikleri kendi meşrebine göre yorumlamış ve bu unsurlar tasavvuftaki asıl amacından uzaklaşarak rint için bir araç hâline dönüşmüştür (Sucu, 2014:66). Yani rintler, dünya ve ahiret hayatı ile ilgili tercihlerini dünyadan yana kullanmışlardır. Onlar dünyanın zevk

ve eğlencelerine aşına oldukları için dünyevi arzulardan vazgeçemezler. Onlara göre içinde bulunduğumuz dünyanın nimetlerinden faydalanmak dururken ölümden sonraki hayatın nimetlerine kavuşmayı arzulamak anlamsızdır.

Fuzûlî; rintlerin bu dünyada içilen şarabın, öbür dünyada da yeterli olacağına inandığını ve onların Kevser suyunu içmeye yönelik bir arzuları bulunmadığını söyler. Rintlere göre zahitlerin cennette karşılaşmayı umdukları gül yüzlü sevgili saki, Kevser de şaraptan başka bir şey değildir. Belki de bu inançlarından dolayı âşıklar, vaizlerin cennet bahçesini övmelerinden etkilenmezler ve sevgililerinin güzel yüzlerini cennete tercih ederler. Yine Fuzûlî; âşıkların, aşk âleminin süsü, dert meyhanesinin sarhoşu, dünya bahçesinin çılgın bülbülleri olduğunu ve onların hiçbir şekilde dünyadan vazgeçmeyi göze alamayacağını dile getirir. Hatta o; dinî değerlerin ön plana çıktığı, manevi duyguların kabardığı, cennet kapılarının açıldığına inanılan Ramazan ayında bile meyhanelerin kapılarına kilit vurulmasının anlaşılması bir durum olduğunu söyler:

Ukbâda Kevser istemesin rind-i mey-gede
Dünyâda bes değil mi mey-i ergavân içer (Fuzûlî, G. 106/4)

Havz-ı Kevserden ki derler Ravza-i Rıdvânda var
Sâkî-i gül-çihre vü câm-ı musaffâdır garaz (Fuzûlî, G. 140/2)

Zevksiz lâzım çıka dünyâdan ol dünyâ-perest
Kim ana dünyâdan ancak zevk-i dünyâdır garaz (Fuzûlî, G. 140/4)

Ögmesün ‘âşıklara vâ‘iz riyâz-ı cenneti
Bâğ-ı hurrem olmaz ehl-i ‘aşka dîdârun gibi (Bâkî, G. 485/5)

Biz ‘âlem-i ‘aşk ‘âlem-ârâlarıyız
Mey-hâne-i derd dürd-peymâlarıyız
Gül-berg-i nedâmet çemenidir ‘âlem
Biz bu çemenin bülbül-i şeydâlarıyız (Fuzûlî, Rb. 5)

Ramazân ayı gerek açıla cennet kapısı
Ne revâ kim ola mey-hâne kapısı bağlı (Fuzûlî, G. 243/4)

c. Dünyanın Kararsız Bir Yer Olması

Dünyanın hem kendi hem de güneşin etrafında dönmesi, onu kararsız bir karaktere büründürmüştür. Necâtî, bir anı bile birbirini tutmayan bu dünyada gurura ve kibre kapılmanın, akılsızlıktan başka bir şey olmadığına inanır ve bugün yüksekte bulunanların yarın ayağa düşebileceklerini düşünür. Bununla birlikte o, rint-meşreplerin sevgililerini kaybedebileceği gibi, sırtlarını imanlarına dayadıklarını söyleyen zahitlerin de imanlarının ellerinden kayıp gidebileceğini söyler. Çünkü bu dünyada kalıcı olan hiçbir şey yoktur; ne güneş kalıcıdır ne gece. Bu dünyaya gelen ne varsa gitmesi takdir edilmiştir. Bundan dolayı rintler, vefasız dünyanın karakterini bildikleri için yapacakları ne varsa hemen yapıp ertelememişlerdir:

Ko gurûrı zâhidâ dünyâ değildir ber-karâr
Ne sen îmân ile kalursın ne oğlan ile ben (Necâtî Bey, G. 402/6)

Geçer kalmaz zemândur bu güneş gibi ayândur bu
Vefâsı yok cihândur bu öpül ‘ömrüm kocul cânım (Necâtî Bey, G. 354/4)

d. Dünya Nimetlerinden Faydalanmak

Maddi ve fiziki bir gerçekliği bulunmayan insan nefsi, insanın ruhsal yönünü ortaya çıkaran, ölümsüzmüş gibi davranmasına neden olan bir özdür. Maddi bir varlığı olmadığı hâlde insanın duygu, düşünce ve arzularını belirleyebilen bir güce sahiptir (Aktaş, 2013: 13). Felsefecilerin bedene hareket veren, herhangi bir cismi bulunmayan, bir cevher olarak değerlendirdikleri nefis; akıl, ruh ve istek ile ortaya çıkar (Aydın, 1999: 396). Hem güzel hem çirkin davranışlara kaynaklık ediyor olması ve insanları kontrol eden gücü elinde bulundurması nefsi önemli kılmaktadır (Aktaş, 2013: 29).

Nefsani arzular ve ihtiraslar, dinî norm ve ibadetlerin uygulanması noktasında insanın önünde duran en büyük engellerdendir. Yaradılış itibariyle nefsin arzularına düşkün olan insanın dünyevi anlamda yapmayı arzuladığı fiillerin çoğu ayet ve hadislerde belirtildiği üzere haram kılınmıştır. Bütün yasak ve uyarılara rağmen insan, dünyevi arzularının peşinden koşmaktan vazgeçmemektedir.

Rint, dünyanın insana sunduğu güzelliklerden faydalanmanın ve bu ikramların kıymetini bilmenin gerekliliğine inanır. Onlar, dünyadaki bir günlerini bile boşa geçirmeden, eğlence ve mutluluğun peşinden koşmayı, gününü gün etmeyi amaçlamışlardır. Rintlere göre zamanın sunduğu nimetleri vakti geçmeden elde etmek, her mevsimin gereklerini yerine getirmek için uğraşmak gerekir. Örneğin baharın gelişiyle birlikte yeşile bürünen bahçelerde gezinip şarap içmek, onlar için zorunlu bir hâldir. Bâkî'nin beytinde her yerin kendine özel bir güzelliği bulunduğu; sevgilinin ve şarabın varlığının dünyada bulunmak için yeterli bir neden olduğu vurgulanır. Rint-meşreplilerin hayatlarının merkezinde şarap ve sevgili fikri vardır. Bu düşünce onları cenneti ve Kevser suyunu düşünmekten uzak tutar. Onların ulaşmak istediği tek şey şarap ve sevgili olduğu için bundan başka bir düşünceye kapalıdır. Necâtî, dünyada akıbetin belli olması durumunu, kendilerinin şaraba ve sevgiliye olan düşkünlüklerinin bir nedeni olarak görmektedir. Şair, kadehin üzerindeki şarap kabarcığına dikkat çeker ve rintlerin sonunu bu hava kabarcığının durumuna benzetir. Ona göre rintlerin, sürekliliği olmayan dünya ile birlikte kendi ömürlerinin de sona ereceğini bilmeleri, bu duygu ve düşünceyle yaşamalarını bir bakıma zorunlu kılmıştır. Akıbet bellidir ve şarap içmeye devam etmek gereklidir. Rintlerin, dünya ve cennet nimetleri konusundaki tavırlarının net olduğu aşağıda verdiğimiz beyitlerde görülmektedir. Onlar, dünyada gül yüzlü sevgililerin içinde olduğu gül bahçesini yeterli görüp cennet bahçelerini ve hurileri zahide bırakmışlardır. Özellikle Necâtî, bu konuda oldukça hassas olup kesin bir tutum sergiler; cennet ve cennete ait unsurlar ile kendi arasına aşılması mümkün olmayan bir duvar çeker. O, cennete karşı ilgi duymasının imkânsız olduğunu ve böyle bir durumun gerçekleşmesi hâlinde kendisini adam olarak görmeyeceğini ifade eder:

Sâkî cihân bezendi zümürürd bisât ile
Âl etme al eline yine lâle-vâr lâ'l (Ahmed Paşa, K. 12/9)

Riyâz-ı hüsnde olmuş o la'l-i nâb lezîz
Cihân içinde bilürsin olur şarâb lezîz (Bâkî, G. 45/1)

Müdâm dünyede fikrüm şarâb u dil-berdür
Ne teşne-i mey-i Kevser ne mâ'il-i hûram (Fehîm, K. 14/30)

Kadeh nûş eyle kim bâd-ı havâdur âkıbet sâkî
Habâb-ı mey sana örnek değil mi sâgar-ı Cemden (Necâtî Bey, G. 403/3)

Hoşdürür gül yüzlülerle bana gülşen gûşesi
Zâhidâ hûriler ile cennet-i Me'vâ sana (Necâtî Bey, G. 12/3)

Âdem değilin aldanur isem cinâna ben
Ne dânesini isterem anun ne dâmını (Necâtî Bey, G. 627/6)

e. Mal-Mülke Önem Vermemek

Dünya, gidenlerin bir daha geri dönmediği bir meclise benzer. Bundan dolayı dünya malına değer vermek, onunla gururlanmak doğru değildir. Dünya menfaatlerinden kaçınmak, onu arzulamaktan üstün görülmüştür. Zaten rintlerin mayasında aşk vardır ve hayata aşk ile bakarlar. Onlara göre mal mülk ve ev bark gibi maddi değeri olan her şeyden vazgeçip aşk yolu takip edilmelidir:

Ki gördüm cihân bezmi bâkî degil
Giden gelmez ayruk mülâki degil (Ahmed Paşa, K. 2/49)

Mâle magrûr olma ey hâce ki bu dünyâ diyen
Sencileyin nice baykuş uçuran vîrânedür (Necâtî Bey, G. 60/4)

Nakş-i zâ'ildir umûr-ı dehre kılma i'tibâr
Olsa hâsıl fakrdan hüzn ü gınâdandır ibtihâc (Fuzûlî, G. 49/6)

Edvâr-ı zaman dâ'ire-i hayret imiş
Esbâb-ı cihân mehâlik-i mihnet imiş
Dünyâya heves etmemek etmekden yeğ
Çü evveli hırs u âhiri hasret imiş (Fuzûlî, Rb. 14)

'Aşk câminı tut cihândan geç
Kıl Necâtî mey ile def'-i melâl (Necâtî Bey, G. 340/5)

Rehne ver esbâbı rind ol geçme zâhid bâdeden
Ol sebeble hem halâs ol sıklet-i seccâdeden (Fehîm, G. 234/1)

Mülk-i tecrîddir ferâgat evi
Terk-i mâl eyle hânümândan geç (Fuzûlî, G. 51/3)

Âşıklar, sevgilinin diyarının dilencisi olmuşlardır ve kendilerini mutlu etmeyecek olan dünya malını istememektedirler. Fuzûlî'ye göre sarhoşlar dünya için gam çekmeyi bir kenara bırakmışlardır:

Gayra 'arz et her ne esbâbın ki var ey dehr-i dîn
Ben ki ehl-i zevkim esbâb-ı melâli n'eylerim (Fuzûlî, G. 208/2)

Ey hoş ol mest ki bilmez gam-ı 'âlem ne imiş
Ne çeker 'âlem için gam ne bilir gam ne imiş (Fuzûlî, G. 135/1)

Dünyalık şan ve şöhrete değer vermeyen rintler, mal mülk edinmek için de endişelenmezler. Onlar âşıkların dünya nimetleriyle ilgilenmesini doğru bulmazlar. Bundan dolayı insanı dünyaya bağlayan ne varsa hepsinden sıyrılmışlardır. Kendilerine nasıl davranılıyorsa aynı şekilde karşılık vermenin gerekliliğine inanırlar; yani tanıdığa tanıdık, yabancıya yabancı gibidirler:

İ'tibâr etme mülk-i dünyâya
İ'tibâr-i 'ulüvv-i şândan geç (Fuzûlî, G. 51/4)

Fuzûlîni melâmet eyleyen bî-derd bilmez mi

Ki bâzâr-i cünûn rüsvâlarında neng ü nâm olmaz (Fuzûlî, G. 123/7)

‘Uşşâka degil kayd-ı alâyık lâyık
Hergiz gam-ı rûzgâr çekmez ‘âşık
Kayd-ı gam-ı rûzgâr bir ‘illettir
Ol ‘illete ‘aşktır tabîb-i hâzık (Fuzûlî, Rb. 74)

Çekme ‘âlem kaydını ey ser-bülend-i fakr olan
Saltanat tahtına erdin bend ü zindânı unut (Fuzûlî, G. 39/5)

Fâriğüz kayd-ı cihândan ‘âşık-ı dîvâne yüz
Âşînâyâ âşînâ bîgâneye bîgâne yüz (Fehîm, G. 134/1)

Rintlerin makam ve mevki beklentileri yoktur. Çünkü onlar insanları oyalayan, dünya saltanatının vereceği gururdan kurtulmanın gerekliliğine inanırlar. Bundan dolayı dünya işleriyle ilgilenmeyen rintlere külhan köşesi, saltanat tahtından daha güzel görünmektedir ve onlar dünya menfaatlerini iki kadeh karşılığında değiştirmekten çekinmezler:

Eyâ sûfî kalenderdür Necâtî
Öşünmez mansıb ile câh ile ol (Necâtî Bey, G. 341/5)

Yüzüme bak gözünü aç gurûr-ı saltânatdan geç
Nice begler uyutmışdur cihân efsânedür dirler (Necâtî Bey, G. 61/4)

Kayd-ı ‘âlemden halâs ol câm-ı mey nûş eyle kim
Niceler nâ-bûd olur dünyâ bu dünyâdur yine (Bâkî, G. 455/5)

Ey Fuzûlî odlara yansın bisât-i saltanat
Yiğdir andan Hak bilir bir gûşe-i gül-han bana (Fuzûlî, G. 16/7)

Dehrin iki kadehle değış kâr u bârını
Bilme cihân umûrunu rind-i cihân isen (Şeyh Gâlib, G. 183/4)

Bâkî’ye göre devrin sunduğu mevki ve makama aldanmamak ve alçak dünyanın kahrını çekmeden yaşamak gerekir. Çünkü akıllı insan, dünya hayatı için gururlanmaz ve hiç kimsenin bir pay alamadığı dünyanın işvesine aldanmaz:

Aldanma câh u bahtına kalmaz bu rûzgâr
Bâğ u bahârı n’eyledi bâd-ı hazânı gör (Bâkî, G. 77/4)

Gam-ı devrân-ı dünü çekme yürü
Bâkiyâ ol hemîşe mest ü harâb (Bâkî, G. 19/6)

Gerdûn-ı dûna ‘âkıl isen kılma i‘timâd
Dönsün piyâle devr-i kamerden budur murâd (Bâkî, G. 38/1)

‘Âkıl oldur gelmeye dünyâ metâ‘ından gurur
Müddet-i devr-i felek bir demdür âdem bir nefes (Bâkî, G. 211/4)

‘İşve-i dehre gönül virmez o kim ‘âkıldur
Almadı behre begüm kimse bu dünyâdan bil (Bâkî, G. 299/4)

Dünyayı terk etmeyi alçaklık olarak değerlendirenlerin aksine, rintlerin gözünde ne dünya ne de ahiret vardır. Onlar dünya ve masivayı terk edenlerle birlikte hareket ederler. Kendini beğenmişlerle hiçbir bağları bulunmamaktadır:

Terk-i dünyâ-i denî halka tedennî görünür
Çeşm-i ‘uşşâka ne dünyâ vü ne ‘ukbî görünür (Bâkî, G. 74/1)

Ehl-i terkin kuluyuz oldur bize cândan ‘azîz
Yûsuf ise hod-fürûş anunla yok bâzârımız (Fuzûlî, G. 112/5)

Dünyanın kudretli görünüşüne aldanmamak gerekir. Necâtî; dünyanın, hiç kimseye yâr olmamış, vefasız bir kalleşe benzediğini söyler:

Ey Necâtî ‘izzet-i dünyâyâ bakma merd isen
Bir vefâsız kahbedir dünyâ ki hîç varmaz ere (Necâtî Bey, G. 499/5)

İnsan, bulunduğu sosyal konumun kendisine sağladığı güzelliklerden faydalanmak isteyebilir. Bunda şaşırılacak bir durum yoktur. Bununla birlikte bireylerin itibar elde edebilmek için diğer insanlardan farklı olarak kendilerine özgü kıyafetler giymelerinin doğru olmadığı düşünülmektedir. Özellikle dinî kisveler ile toplumda itibar elde etmeye çalışmak ikiyüzlülük olarak değerlendirilmiştir. İşte Bâkî, başlarına sarık takarak gezen hocaları eleştirmiş ve onların kendilerini tanıtmaları için kadehin yeterli olacağını söylemiştir. Aynı minvalde rintler sultan olmak yerine, dost yolunda dilencilik yapmayı tercih etmişlerdir. Çünkü onlar kendi dünyalarının taşsız padişahlarıdır:

Hâce ursun başına destâr-ı mermerşâhîyi
Lâubâlî ‘âşıkun farkında bir sâgar yiter (Bâkî, G. 49/3)

Terk eyle varı dost yolına gedâlig it
‘Âlem içinde başı açık pâdişâlig it (Necâtî Bey, G. 31/1)

f. Dış Görünüşe Önem Verenleri Eleştirmek

Aşkın kontrolüne girmiş insanlar, normal davranışlar sergileyemezler. Çünkü aşkın olduğu yerde akıl kıymetini yitirir. Âşıklar aklın; menfaatleri peşinde koşan, dış görünüşe önem veren ve aldanan insanlara lazım olduğuna inanır. Aşağıdaki beytinde Necâtî, âşığın tek gayesinin aşkın/aşkınin gereğini yapmak olduğunu söyler. Dünya, cennet ve cehennem onu ilgilendirmez. Şaire göre, cennete girmek için uğraşan insanlar akla taliptir ve dış görünüşü önemserler; fakat âşık bunlardan uzaktır. Aşkın karşısında saf tutan zahitler ise dış görünüşe önem verir ve görünüşleriyle dünyada bir itibar elde etmenin peşindedirler. Oysa Bâkî, cennete girmek için ağırlıklardan kurtulmanın gerekli olduğunu ve bu yüzden zahitlerin cübbe ve sarık gibi kendilerine itibar sağlayan nesnelere kurtulmaları gerektiğini ifade eder:

Sûfiyâ ‘aklı sana ben ‘aşka yârem kim olur
Ehl-i Cennet hûş-yâr ü tâlib-i dîdâr mest (Necâtî Bey, G. 29/4)

Zâhid ol sıklet ile uçmaga hazırlanma
Çıkar ol cübbe vü destârı biraz hıffet bul (Bâkî, G. 307/5)

g. Masiva Kaydından Uzak Olmak

Dünyadaki mal mülk ve servete düşkünlük, kibir, gösteriş, riya, haset; ibadet ve güzel davranışlar masiva olarak değerlendirilir. Kibir, gösteriş, servete düşkünlükten uzak olan rintlerin masiva diye bir kaygıları yoktur. Fuzûlî, masivayı önemseyen insanların aşktan bahsetmelerin gereksiz olduğunu ve nasıl ki cehaletin zirvesinde bulunan kişilerin irfandan söz etmeleri doğru değilse, masiva kaydından kurtulamayandan da âşık olamayacağını ifade eder:

Fuzûlî ‘âlem-i kayd içre sen dem urma ‘aşkından
Kemâl-i cehl ile da’vâ-i ‘irfân eylemek olmaz (Fuzûlî, 254 G. 115/7)

h. Dünya ve Ahireti Önemsememek

Din; toplumun sosyal ve kültürel yapısı, maddi imkânları, dünyadaki mevki ve makamları, dünya ve ahirete bakışları gibi insanları doğrudan ve dolaylı olarak birçok yönden etkilemiştir. İnsanların bazısı sadece dünyayı amaçlayan bir yol izlerken, bazıları da dünyayı bir kenara bırakıp ahireti kazanmayı hedeflemiştir. Âşıklar ve rint-meşrepliler dünya ve ahiret kazancını gözetmeden yaşamalarına rağmen zahitlerin ahireti tercih etmelerinde hem dünyada elde edecekleri itibar hem de cennette kavuşmayı umdukları nimetler etkili olmuştur.

Bâkî, halkın, dünyadan vazgeçmeyi alçaklık olarak kabul ettiğini fakat âşıkların gözüne ne dünya ne de ahiretin göründüğünü söyler. Dünya ve ahiret endişesini bir kenara bırakan sarhoşlar için de durum aynıdır. Fuzûlî’ye göre sarhoşları, içtikleri şarabın vermiş olduğu zevkten başka bir şey ilgilendirmez. Onlar için dünya hayali ve ahiret endişesi anlamsızdır. Gâlib ise rintlerin iman ve küfre eşit mesafede durduğunu ve her ikisinden de hoşnut olmadığını söyler. Bununla birlikte Fuzûlî aşağıda verdiğimiz rubaisinde, ecel vakti geldiğinde rintlerin kabirlerinde bile şarap içip sarhoş bir şekilde kıyameti bekleyeceklerini, böyle davranarak dünyadayken azap endişesi ve hesap fikri taşıyanlar gibi huzursuz olmayacaklarını ifade eder:

Terk-i dünyâ-i denî halka tedennî görünür
Çeşm-i ‘uşşâka ne dünyâ vü ne ‘ukbî görünür (Bâkî, G. 74/1)

Ey hoş ol ser-mest kim gönlünde zevk ü şevkten
Âhiret endişesi dünyâ hayâlî kalmadı (Fuzûlî, G. 266/6)

Ey pâdişeh-i murâd-bahş-ı efrâd
Mevlâ-yı cemî’-i evliyâ-yı emcâd
Ne küfr ü ne îmân ile oldum hoşnûd
Feryâd sana bu nâ-talebden feryâd (Şeyh Gâlib, Rb. 24)

Hoş ol ki çekem dem-i ecel bâde-i nâb
Ser-mest yatam kabrde tâ rûz-i hisâb
Gavgâ-yı kıyâmetde duram mest ü harâb
Ne fikr-i hisâb ola ne idrâk-i ‘azâb (Fuzûlî, 429: Rb. 47)

i. Kaderin Hükmünden Uzak Durmak

Kaderin hükmü, kesin ve değiştirilemezdir (Aktepe, 2012:83). Kaderin değişmemesi, kaliteli yaşam sürmeyen bireyler için sıkıntılı bir durumdur. Fehîm, şarabın, insanın gönlünü bir nebze neşelendirdiğini fakat gönlün asıl isteğinin bu olmadığını söyler. Onun isteği; insanın hayatına şekil veren, insanı sınırlayan, hareket alanını kısıtlayan ve mutluluğun önündeki en büyük engel olan kaderin hükmünün kendisinden uzak olmasıdır. Böylece gönül huzura kavuşacaktır:

Neşve-i bâde ile sanma sürûr ister dil
Kendüden hükm-i kazâ havfını dûr ister dil (Fehîm, G. 188/1)

Cennet ve Cehennem Algısı

a. Güzelliklere Kavuşmak İçin Beklemenin Gereksiz Olduğuna İnanırlar

Dünyada yaşayan insanların hemen hepsi bir beklenti içindedir. Zaman zaman istekler değişse de bu beklenti hâli ölüme kadar devam eder. Zahitler de yaptıkları ibadetler karşılığında cennete girmeyi, orada hurilerle birlikte olup Kevser suyundan içmeyi beklerler. Bunu elde edebilmek için dünya hayatındaki zevkusefadan mahrum kalıp bıkmadan usanmadan

ömürlerini ibadet ile geçirirler. Oysa Bâkî, zahitlerin cennette ulaşmak istedikleri şeyler için bu kadar çabalamalarının gereksiz olduğunu düşünür. Çünkü onların cennette istediği huri ve Kevser suyundan kastettikleri, güzeller ve şarap ise, bunlar hâlihazırda dünyada mevcuttur. Bu yüzden dünya nimetlerinden mahrum kalmak yerine dünyadaki güzellerin zevkini sürüp rahat bir hayat yaşamak gereklidir. Bununla birlikte Necâtî; sevgiliyi arzulayanların, sevgilinin güzelliği karşısında zaman kaybetmekten korktuklarını ve bu güzellik uğruna cennet arzularından vazgeçtiklerini söyler:

Hûr u Kevserden mey ü mahbûb ise maksûd eger
‘Ayş u nûş esbâbı hep hâzır müheyyâ bundadır (Bâkî, G. 157/2)

Zâhidâ terk etme şâhidler visâli râhatın
Ger ibâdetten hemîn gilmân u havrâdır garaz (Fuzûlî, G. 140/3)

Şol ki yârı hoş görüb komaz bu günü yarına
Cenneti dîdâra satar ‘aşk ola dîdârına (Necâtî Bey, G. 504/1)

b. Cennet İçin Şarap ve Sevgilinin Terk Edilmesini İsteyen Vaiz Eleştirisi

Rintler, cennet için bile olsa şarap ve sevgiliden vazgeçmek istemezler. Oysa kaba sofuluk yapan zahitler, şarap yasağından bahsetmeyi ve âşıkları ayıplamayı alışkanlık hâline getirmişlerdir. Şarap ve sevgiliyi terk etmeyi, cennete gitmek için olmazsa olmaz şart olarak sunarlar. Cennete ulaşmak uğruna dünya güzelliklerini görmezden gelen zahit, mutsuz ve zor bir hayat yaşamayı tercih etmiştir. Hâlbuki cennetten bahseden ayetlerde huriler, Kevser suyu ve bahçeler geçmektedir. Fuzûlî, dünyada da karşılığı bulunan bu güzellikler için rintleri ve âşıkları bu kadar ayıplamanın, onları huzursuz etmenin doğru olmadığını düşünür. Fakat zahidin herkesi eleştirmek için bahanesi vardır. Şair, zahidin cennete girmek için can vermesi gerektiğini bildiği hâlde, kendi canını vermekten kaçındığı; ayıplama, kınama ve yasak konusunda başkalarına cömertçe davranmalarına rağmen, kendi nefislerini düşünmekten vazgeçemedikleri eleştirisini getirir:

Mey men‘ini eyleyip şî‘âr ey vâ‘iz
Tuttun reh-i ta‘n-i ‘aşk-ı yâr ey vâ‘iz
Terk-i mey ü mahbûb dedin cennet için
Şerh eyle ki cennette ne var ey vâ‘iz (Fuzûlî, Rb. 58)

Cennete zâhid bilir cân vermeden yetmez velî
Câna kıymaz öz temennâsındadır miskîn bahîl (Fuzûlî, G. 180/4)

c. Sevgilinin Yokluğunda Cennetin Bile Anlamını Kaybetmesi

İnançlı insanların birçoğu, cennete ve cennet nimetlerine kavuşmak için yanıp tutuşurlar. Allah’ın emir ve yasaklarına uyarak ibadetlerini yapan insanlar, bunların karşılığı olarak Allah’tan cenneti isterler. Bâkî; şarap, kadeh ve meclisin kurulduğu yere özel anlamlar yükler ve meclis unsurlarını cennetle ilişkilendirir. Onun bakış açısına göre sevgilinin yokluğu, cenneti ve cennete ait unsurları anlamsız kılar. Çünkü hayatı renklendiren, bulunduğu ortama anlam veren sevgilidir. Aşağıdaki beyitte de görüleceği üzere âşıkların hayata bakışlarını, sevgilinin varlığı veya yokluğu belirler:

Şarâb âb-ı hayât u câm-ı zerrîn âfitâb olsa
Cinân içre gerekmez bana cânân olmasa meclis (Bâkî, G. 208/3)

d. Eğlence Meclisindeki Samimiyetin Cennette Bulunmaması

Zamana, mekâna ve toplumların sosyokültürel durumuna göre değişen eğlence kültürü, toplumların dünyaya bakışlarını da yansıtan önemli öğelerdendir. Toplumların dinî ve geleneksel yapıları eğlence kültürü üzerinde etkilidir. Eğlence meclislerinde maddi

imkânlar ölçüsünde kullanılan farklı mekân ve enstrümanlar, meclise bir güzellik katsa da meclisi güzelleştiren asıl unsur katılanların samimiyetidir. Riyakârlıktan uzak olanların oturduğu, hasırdan bir kilim bile olsa, meclise güzellik katar. Rintlere göre ömürleri boyunca yaptıkları ibadetlerin karşılığında zahitlerin gireceği cennette bile samimiyet ve iç huzuru yoktur. Bundan dolayı rintlerin meclisindeki hasır minderin, zahitlerin cennette kurdukları mecliste bulunması mümkün değildir:

Bî-riyâdır bisât-ı ‘ayş u safâ
Sahn-ı cennetde bûriyâ n’eyler (Bâkî, G. 164/4)

e. Cehennem Azabıyla Korkutan Zahide Eleştiri

Rintlerin tercihi dünyadır ve cennete gitmek için hiçbir çaba sarf etmeyeceklerini her fırsatta dile getirirler. Onların cennet arzusu ve cehennem korkuları yoktur. Necâtî, onların cennet nimetlerine karşı herhangi bir ilgisinin olmadığını ve eğer böyle bir ilgileri olursa Allah’tan sevdiklerinin yüzünü kendilerine göstermemesini istediklerini belirtmektedir. Şair, rintleri ve âşıkları cehennem azabıyla korkutan, tehdit eden zahitlerden de bahseder. Onların korkutmaları, saldırmaları, tehdit ve şantajları rintleri hiçbir şekilde etkilememiştir. Rintlerin söz ve davranışlarına bakıldığında cehennem azabı gibi bir korkularının olmadığı görülmektedir. Aslında zahitlerin cehennemdeki azaplardan bahsetmeleri, kendi korku ve endişelerini yansıtmaktan başka bir işe yaramaz. Çünkü âşıklar ve irfan sahipleri sonradan gelecek belalardan dolayı bir hesabın içinde bulunmadıkları için zahitlerin davranışlarından, korkutmalarından etkilenmezler. Necâtî’ye göre zahitler cehennem azabından bahsettikleri zaman rintlerin onlara olumsuz tepki vermesinin nedeni, kendi içlerinde sürekli yanıp tutuşan ayrılık ateşinin cehennem ateşinden farksız olduğunu düşünmeleridir. Dünyada iken cehennem azabıyla eş bir azap ile imtihan edilen insanların cehennem ile korkutulması ve onların bundan korkacağıının düşünülmesi abesle iştigaldir. Sürekli eleştirerek ve korkutarak insanları yıldırma ve gittikleri yoldan döndürme amacı güden zahitlerin bu tavrı, rintleri yolundan çevirememiş fakat onları usandırmıştır. Öyle ki Galip’e göre zahitlerin bu tavrı rintleri, rahmetinden ümit kesilmeyecek olan Allah’ın rahmetinden ümit kesecek duruma getirmiştir. Rintlerin korkmayacaklarını bildikleri hâlde zahitlerin bu şekilde davranmaya devam etmelerinin altında böyle bir neden yatıyor olabilir:

Vâ‘iz evsâf-i cehennem okur ey ehl-i vera‘
Var anun meclisine gör ki cehennem ne imiş (Fuzûlî, G. 135/3)

Mü‘ezzin nâlesin alma kulağa düşme teşvîşe
Cehennem kapısının açtırma vâ‘izden haber sorma (Fuzûlî, G. 249/4)

Zâhidâ dünyâ değil meyl eyler isem cennete
Sevdüğümün yüzün Allâhum bana göstermesün (Necâtî Bey, G. 390/4)

Eydünüz ‘uşşâkı zâhid nâr ile korkutmasun
‘Ârif olan irteye kalan belâdan korkmaz (Necâtî Bey, G. 225/2)

Vâ‘izâ nâr ‘azâbı ile beni korkutma
Şol cehennem didüğün âteş-i hicrân değila (Necâtî Bey, G. 500/4)

Ateş-i dûzahla ey vâ‘iz ko tehdîdi yeter
Nâ-ümîd-i rahmet-i Rabb-ı Gafûr etdin beni (Şeyh Gâlib, G. 333/7)

Zahitler, rintlerin hoşlanmadığı şeyleri büyük bir şevk ve heyecanla yaparlar. Rintleri huzursuz etmek için her türlü gayreti gösterirler. Mutluluk sarhoşu olan rintlerin yanında gam

şarabından, kendinden vazgeçmiş insanların yanında hesaptan, meyhane ehlinin yanında ise cehennem azabından bahsetmelerinin nedeni de budur. Fakat gelecek kaygısı ve hesabı olmayan rintlerin böyle bir endişe ve korkusu yoktur:

Safâ ser-hoşlarına gam şarâbın anma ey zâhid
 Özün saymazlara Mahşer hisâbın anma ey zâhid
 Hudâ sâ'illerine çok cevâbın anma ey zâhid
 Harâbât ehline dûzah 'azâbın anma ey zâhid
 Ki bunlar ibn-i vakt olmuş gam-ı ferdâyı bilmezler (Ş. Gâlib, Thms. 8/2)

f. Sırat Köprüsünden Korkmamak

Hz. Peygamber sırat köprüsü ile ilgili şunları söylemektedir:

“Cehennem üstünde bir uçtan bir uca sırat köprüsü kurulur. Ümmetiyle bu sıratı ilk geçen ben olacağım. O gün peygamberlerden başkası konuşmayacaktır. O gün peygamberlerin söyledikleri; ‘Allah’ım selamet ver, Allah’ım selamet ver’ olacaktır... İnsanlar amelleri sayesinde oradan geçerler. Bir kısmı ameli ile kurtulacak, bir kısmı da cehennemdeki hurma dikenine benzer dikenlere takıldıktan sonra kurtulacaktır.” (Soysaldı, 2001: 71).

Cehennem üstünde kurulacak olan sırat köprüsü, zihinlerde korkutucu bir görüntü oluşturmaktadır. Dinî vecibeleri yerine getirenlerin bile sırat köprüsü ile ilgili oluşturulan bu imaj karşısında korkmamaları mümkün değildir. Hele gününü gün etmiş, dünyadaki hayatını yiyip içip eğlenmek uğruna harcamış olanların sırat köprüsünden geçmek gibi bir düşüncesi olmamalıdır, diye düşünülebilir. Fakat bu önyargı ve korkular, aslında ömrü boyunca sadece gösteriş ve çıkar için uğraşmış riyakâr dindarlara aittir. Fehîm’e göre sarhoşlar, kadeh kıranlar ve rintler sırat köprüsünden korkusuzca geçeceklerdir. Dünya ve ahiret endişesi taşımadıkları için, onların korkacağı bir şeyleri de yoktur:

Geçer üftân u hîzân bî-muhâbâ mest ü sâgar-zen
 O mecnûndur Fehîm-i merd kim havf-ı sırât itmez (Fehîm, G. 118/5)

g. Meyhane ile Cenneti Aynı Görmek

Sarhoş eden içeceklerin haram kılındığına dair ayetler ve hadislerle² dayanarak şaraba karşı tavrını belirleyen halk, şarap içenleri cehennemlik olarak nitelemektedir. Halkın aksine aşağıdaki beytinde Fuzûlî, şarabın haram olup olmamasını umursamadığını, İslam’ı bihakkın yaşayan insanların girmeyi umut ettiği cennetteki güzellikleri meyhanede bulduğunu ifade eder. Rint-meşrep olmayanlar şarap içenlerin cehennemlik olduklarını ifade ederken, rintler huzur içinde şarap içtikleri meyhaneyi cennetten bir köşe olarak görür. Tezat görünen bu durum onların hayatının en önemli hakikatidir. Ayrıca şair, eğer günah olsaydı Allah’ın kendisini meyhaneye bırakmayacağını ifade ederek meyhanede bulunmasının Allah’ın bir takdiri olduğunu düşünmektedir:

Fuzûlî bâde-hârî düzâhî der halk hayrânım
 Ki Hak niçin salıpdır cennete mey-hâne evbâşın (Fuzûlî, G. 228/5)

h. Dosttan Ayrılmanın Cehennem ile Özdeşleştirilmesi

² “Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: “Onlarda hem büyük günah, hem de insanlar için (bazı zahiri) yararlar vardır. Ama günahları yararlarından büyüktür.” Yine sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: “İhtiyaçtan arta kalanı.” Allah, size ayetleri böyle açıklıyor ki düşünesiniz.” (Bakara 2/219)
 “Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan içki ve kumar yoluyla ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak; sizi, Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık (bunlardan) vazgeçtiniz değil mi?” (Maide, 5/90, 91)
 “Hz. Peygamber (s.a.v.) şarapla ilgili olarak şu on kişiye lânet etti: Şarap yapmak için sıkana ve sıkıtrana, içene ve sâkilik yapana, taşıyana ve taşıtana, satana ve satın alana, bağışlayan ve parasını yiyene.” (Özer, 2010: 63)

Zahitlerin mütemadiyen cehennemden ve cehennem azabından bahsetmesi, insanların hem korkmalarına hem de dinden soğumalarına neden olmaktadır. Her konuşmasında sanki cehennemi görmüş gibi anlatan vaizler, dünyadaki dostlardan ayrılmanın verdiği acıyı bilmedikleri için böyle rahat rahat konuşurlar. Oysa dostlardan ve sevgililerden ayrılmak cehennemden gelmiş bir felaket gibidir. Bundan dolayı Fuzûlî; âşıklar için sevgiliye ve dosta kavuşmayı, cennetteki Kevser suyundan daha lezzetli olarak değerlendirmektedir:

Cehennem hâlini görmüş gibi şerh etdi bir vâ'iz
Fırâk-ı dostân âfet gibi geldi cehennemden (Necâtî Bey, G. 403/2)

Âteş-i berk-i firâkın nâr-ı dûzah tek elîm
Cür'a-ı câm-ı visâlin âb-ı Kevser tek lezîz (Fuzûlî, G. 65/2)

i. Riyakârlığın Sonu: Cehennem

Gösteriş ve riya, geçmişten günümüze, hayatın hemen her alanında varlığını sürdürmüştür. Elinde bulundurduğu gücü/iktidarı kaybetmek istemeyen bireyler, dinî kisvelere bürünerek güçlerini/iktidarlarını perçinlemişlerdir. Riyanın bu şekilde dindarlığa eklenmesi ile birlikte toplum, samimiyetten uzaklaşmış bireylerin oluşturduğu bir kalabalıktan ibaret olmaya başlamıştır. Böylece iç dünyasından uzaklaşmış, sadece dışa dönük bir Müslüman profili ortaya çıkmış ve insanlar dini, kendi kişisel menfaatlerini korumak ve maddi kazançlar elde etmek amacıyla işlevsel bir konuma getirmiştir. Fonksiyonel ve menfaate dayalı bu anlayışı sahiplenenler, bir yolunu bulup dini kullanmaya çalışmışlardır.

Cemiyet içinde kendini dindar biri olarak göstermenin; sosyal bir statü elde etme arzusu, imaj ve gösteriş, mahalle baskısı, kınanma ve dışlanma korkusu, güvenilir olmayan sosyal ortam, zengin olma hırsı, maddi menfaatler gibi bireysel ve toplumsal birçok nedeni bulunmaktadır. Dünyevi arzu ve isteklere kavuşmak için ibadet ve dinî faaliyetleri herkesin görebileceği şekilde yapmak, kendisi gibi düşünmeyen insanları aşağılamak riyakârlıktır³. Riyakârlar, ibadet yaparken Allah'ın rızasını kazanmaktan öte dünyaya ait geçici menfaatleri kazanmayı veya kaybetmemeyi öncelerler. Onların samimiyetten uzak, gösterişle süslenmiş bu davranışları büyük bir sahtekârlık örneğidir. Çünkü insanların göreceği, duyacağı şekilde ibadet edenler, bunun karşılığını da insanlardan beklerler. Temelde bozuk olan bir davranışın, insanların beğenisini kazanabilecek şekilde süslenerek sunulması, bireysel başlayan riyakârlığa toplumun da ortak olmasına neden olmuştur (Okumuş, 25-26).

Zahitler, riyakârlığı ahlak edinmişlerdir. Fakat kendilerine riyakârların cehennemlik olduğu söylendiğinde, onlar bunun gerçekleşeceğine inanmazlar. Necâtî'ye göre zahitler, bu durumu ancak cehenneme gittikleri zaman anlayacaklardır. Şair, kendilerini diğer insanlardan farklı gösteren zahitlerin, güzellerin cennete benzeyen mekânlarını bırakıp gitmeleri durumunda, onlara engel olunmaması gerektiğini ve zaten onların bu mekânlara layık olmadıklarını, cehenneme kadar yollarının olduğunu söylerler:

Zâhidâ ehl-i riyâ dûzahîdür dedigüme
Eger inanmaz isen uşta varasın göresin (Necâtî Bey, G. 400/3)

³ “Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez.” (Bakara: 264)

Zâhid ederse cennet-i kûy-i habîbi terk

Bi'llâhi mâni' olma ko gitsün cehenneme (Necâtî Bey, G. 545/2)

j. Herkesin Kendi Beklediğini Övmesi

Zahidin cenneti bu kadar övmesine anlam veremeyen Necâtî, onun bu davranışını, cenneti her şeyden çok istemesine ve cennetteki nimetlere kavuşma arzusuna bağlar:

Necâtî cenneti zâhid öğüb göklere çıkarsa

Yerini bekleyen yiger meseldür mâ-tekaddemden (Necâtî Bey, 330: G. 403/7)

Ceza Algısı

Kuran-ı Kerim'de birçok ayette insanların kendi günahından sorumlu olduğu, hiç kimsenin bir başkasının günahından sorumlu tutulamayacağı geçmektedir⁴. Şair, sürekli dinî kurallardan bahseden zahitlerin bu ayetlerden habersiz olmalarının mümkün olmadığını bilir ve işledikleri günahların bilincinde olan rintlere, zahitlerin şarap içmeyi yasaklamak istemelerini eleştirir:

Ben güneş-kârı bu gün men' etme sûfi içmeden

Kim sorulmaz kimseden yarın günâhı kimsenün (Necâtî Bey, G. 300/3)

Sonuç

İnsanlık tarihi kadar eski olan din, birleştirici ve bütünleştirici özelliği ile toplumsal hayatta yerini alır. Bununla birlikte bireylerin din algıları, dine ve/veya kutsala yaklaşımları her zaman aynı olmamıştır. İnsanların bir kısmı ilahi emir ve yasakları sorgusuz sualsiz kabullenirken bazıları ise bu kuralları görmezden gelerek hatta karşı çıkarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Muhafazakâr bir toplumda dinin, insanlar üzerindeki etkisi oldukça fazla olup dinî kurallar birçok yönden insanları kısıtlamakta ve onların özgürce yaşamalarına müsaade etmemektedir. Kurallara, yasaklara ve bir düzen içinde yaşamaya karşı çıkan bireyler, kendilerini zorlayan her kim/ne olursa olsun bu mücadelelerinden asla vazgeçmemişlerdir.

Rindin dine bakışını anlatmaya çalıştığımız çalışmada, "rindin dini" ifadesini kullanmamızın nedeni şiirde güçlü bir şekilde egemenliğini sürdürmüş olan rindin, manzum veya mensur metinlerde karşılaştığımız diğer tiplerden daha farklı ve marjinal özelliklere sahip olmasıdır. "rindin dini", yeni bir din olarak algılanmamalı; dini bir güç ve menfaat aleti olarak kullananlara karşı kendi anlayışıyla mücadele eden rindin dine bakışı olarak algılanmalıdır.

Divan şiirinde olumlu bir tip olarak ortaya çıkan ve o şekilde varlığını sürdüren rint, kendine özgü bir yaşam felsefesine sahiptir. Onun hayata bakışı, dünya ve ahirete yaklaşımı diğer insanlardan farklıdır. Onu toplumdan ayıran en önemli özelliği ise sosyal ve dinî kurallara

⁴ "Kim hidayet yolunu seçerse, bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur; kim de doğruluktan saparsa, kendi zararına sapsın. Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü üstlenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz." (İsra Sûresi: 15) "Gerçekten hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenemez. Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur." (Necm Sûresi: 38-39). "Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. Yüğü (günahı) ağır gelen kimse onu taşımak için (başkasını) çağırırsa, bu çağırıldığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey yüklenmez. Sen ancak görmeden Rablerinden korkanları ve namazı kılanları uyarabilirsin. Kim temizlenirse o, kendi menfaatine temizlenmiş olur. Dönüş Allah'adır." (Fatr Suresi: 18). "Kâfirler, iman edenlere: Bizim yolumuza uyun, sizin günahlarınızı biz yüklenelim, derler. Hâlbuki onların hiçbir günahını yüklenecek değillerdir. Gerçekte onlar, kesinlikle yalan söylemektedirler." (Ankebut Sûresi: 12) "Eğer inkâr ederseniz, şüphesiz Allah, size muhtaç değildir. Bununla beraber O, kullarının küfrüne razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizden bunu kabul eder. Hiçbir günahkâr diğerinin günahını çekmez. Nihayet hepinizin dönüp gidişi, Rabbinizedir. Yaptıklarınızı O size haber verir. Çünkü O, kalplerde olan her şeyi hakkıyla bilendir." (Zümer Sûresi: 7).

mesafeli durmasıdır. Elbette ki onun bu duruşu, bir yaşam tarzının ifadesidir ve rint, maruz kaldığı her türlü olumsuz tavır/davranış/üslup ve baskıya rağmen çizgisini bozmamıştır. Bir anlayışın tezahürü olan rintlik, toplum tarafından tenkit edilmiş, özellikle dinî ritüellere sıkı sıkı sarılan zahitler tarafından hedef tahtası hâline getirilmiştir.

Müslüman bir toplumda yaşayan rintlerin bu şekilde davranmalarının en önemli nedeni, onlara muhalefet eden insanların samimiyetten uzak olmalarıdır. Riya ve gösteriş ile beslenen zahitlerin bütün tutum ve davranışları da riya ve gösterişten ibarettir. Yaptıkları her türlü eylemden dolayı karşılık beklerler. İbadetlerini bile cennette kavuşmayı hayal ettikleri huriler ve Kevser suyu için yaparlar. Bıraktıkları sakal, giydikleri sarık sadece toplum nezdinde itibar elde etmek içindir. İşte rintlik, bu zihniyetin karşısında duran bir anlayış ve yaşam tarzıdır.

Rintler, dünyanın kararsızlığından dolayı hiç kimse hakkında sabit görüşlü olunmaması gerektiğine inanırlar. Bugün yüksek mevkide olan birinin yarın daha aşağı konumlarda olmayacağını kimse garanti edemez. Öyleyse zahitler de kendi imanlarına güvenmemelidir, zira hiç beklemedikleri bir anda imanlarını kaybetmekle karşı karşıya kalabilirler.

Cennette kavuşmak istedikleri için ölmesi gereken zahit, ölümden korktuğu halde diğer insanları ölümlerle, sırat köprüsü ve cehennem ateşiyle korkutmaktadır. Aksine rintlerin böyle korkuları olmadığı gibi kendileri gibi aşk yolunun yolcularının sıratından çok kolay geçeceklerine inanırlar.

Rindin “din”i aşk, samimiyet ve beklentisizliktir. O, hayata aşk ve samimiyet ile bakar. Cenneti kazanmak için bile olsa ikiyüzlülüğe tevessül etmez ve ikiyüzlü insanlarla kavgaya devam eder. Her ne kadar dünyaya bağlı görünse de dünyayı ve ahireti umursamadan yaşar. Onun için dünyada en önemli şeyler; sevgili, meyhaneye ve şaraptır. Sevgili ve şaraptan asla vazgeçmezler hatta vazgeçmektense zahitlerin önem verdiği dünyevi veya uhrevi bütün güzellikleri ellerinin tersiyle iterler.

Rintler, zahitlerin dünyadaki güzellikleri bırakıp buna benzer güzelliklere cennette kavuşmak istemelerini eleştirirler. Onlara göre boşa geçirilecek zaman yoktur, fırsat varken güzelleri sevmekten ve şarap içmekten geri durmamak gerekir.

Son olarak rintler, dine de tıpkı hayata baktıkları gibi aşk ve samimiyet ile bakarlar. Dini menfaatlerine alet edenlere karşı mücadele eden rintler, ciddi bir muhalefetle karşılaşırırlar. Toplumu ve otoriteyi arkalarına alan bu gruba karşı düşüncelerinden zerre kadar taviz vermezler. Çünkü onun anlayışını oluşturan maya; aşk, samimiyet, kararlılık ve doğallıktan müteşekkildir. Bu özelliklerden uzak olan her türlü anlayışa uzak ve karşıdır. Rint; kendi davasının yılmaz, cesur ve yalnız savunucusu olarak dimdik durmanın onurlu bir temsilcisi olmuştur.

Kaynakça

- Akalın, Ş. H. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aktaş, H. (2013). *Kur'an'a göre nefis eğitimi*, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane.
- Aktepe, O. (2012). Kaza-Kader'in mahiyeti ve değişip değişmemesi problemi. *KADER Kelam Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 69-90.
- Âsım, A. (2009). *Burhân-ı Kâti tercemesi*. İstanbul: Türk Dil Kurumu.
- Aydın, H. (1999). “Kutsa b. Luka ve ruh ile nefis arasındaki ayırım adlı kitabı”, *AÜİF Dergisi*, C.40, s.387-402.
- Bergson, H. (2013). *Ahlakın ve dinin iki kaynağı*. (M. M. Yakupoğlu, Çev.) Ankara: Doğu-Batı.
- Ceyhan, S. (2013). Zühd. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi* (Cilt 44, s. 530-533). İstanbul: TDV.

- Çoştu, F. C. (2015, Aralık). Zaman üzerine bir sınıflama denemesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 647-674.
- Demirci, M. (1987). Zahidlik nedir, dünya-ahiret dengesi nasıl kurulur? *DEÜİFD*(4), 105-128.
- Devellioğlu, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Doğan, D. M. (1996). *Büyük Türkçe sözlük*. İstanbul: İz.
- Gümüş, M. Y. (2018). *Klasik Türk şiirinde rintlilik*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- İçli, Ahmet (2013). Fuzûlî'nin Rind ü Zâhid eserinde Rind ve Zâhid değerlendirmeleri üzerine bir inceleme. Muzaffer Akkuş Armağanı. Konya: *Kömen*, s. 21-32.
- Kalkışım, M. (2013). *Şeyh Gâlib Dîvânı*. Ankara: Akçağ.
- Küçük, S. (2011). *Bâkî Dîvânı*. Ankara: TDK.
- Macdonald, D. B. (1988). Din. *İslam ansiklopedisi* (s. 590-591). içinde İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Macit, M. (1997). *Nedîm Divanı*. Ankara: Akçağ.
- Nâci, M. (1987). *Lugat-ı Nâcî*. İstanbul: Çağrı.
- Okumuş, E. (2006), Gösterişçi Dindarlık. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VI/2, s
- Öztürk, Y. N. (1993). Zühd. *İslam ansiklopedisi* (Cilt 13). içinde İstanbul: MEB.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü* (Cilt 3). İstanbul: MEB.
- Parlatır, İ. (2012). *Fuzûlî Dîvânı*. Ankara: Akçağ.
- Pürcevâdî, N. (1998). *Can esintisi İslam'da şiir metafiziği*. (H. Kırlandıç, Çev.) İstanbul: İnsan Yayınları.
- Sâmi, Ş. (1989). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Enderun.
- Sevük, İ. H. (1942). *Edebiyat bilgileri*. İstanbul.
- Soysaldı, M. (2001). Kur'an-ı Kerim'e göre ahiret inancı. *Diyanet Dergisi*, 37/4, 59-76.
- Sucu, N. (2007, Aralık). Zâhid-Sûfî tipinin kimliği, Divan edebiyatındaki yeri ve sosyal hayattaki örnekleri. *İSTEM*(10), 227-253.
- Sucu, N. (2014). Hakikatin estetik boyutu tasavvuf ve Divan şiirinin müşterekleri, *II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Veli Sempozyumu*, Kastamonu.
- Şentürk, A. A. (1996). *Klâsik Osmanlı edebiyatı tiplerinden Sufî yahut Zahid hakkında*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tarlan, A. N. (1992). *Ahmed Paşa Divanı*. Ankara: Akçağ.
- Tarlan, A. N. (1992). *Hayâlî Dîvânı*. Ankara: Akçağ.
- Tarlan, A. N. (1992). *Necâtî Beg Divanı*. Ankara: Akçağ.
- TDK. (1988). *Türkçe sözlük* (Cilt 2). İstanbul.
- Tümer, G. (1994). Din. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi* (Cilt 9, s. 312-320). İstanbul: TDV.
- Tümer, G., & Küçük, A. (1993). *Dinler tarihi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Uludağ, S. (1991). *Tasavvuf terimleri sözlüğü*. İstanbul: Marifet.
- Üzgör, T. (1991). *Fehîm-i Kadîm* (Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi). Ankara: AKDİTYK AKM.
- Yıldız, A. "Rind ü Zâhid/Muhâvere-i Rind ü Zâhid/Risâle-i Rind ü Zâhid (Fuzûlî)". *Türk edebiyatı eserler sözlüğü*, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/rind-u-zahid-muhavere-i-rind-u-zahid-risale-i-rind-u-zahid-fuzuli>. [Erişim Tarihi: 05 Kasım 2022].